

VẤN ĐỀ CON NGƯỜI TRONG LỰC LƯỢNG SẢN XUẤT DƯỚI TÁC ĐỘNG CỦA CHUYỂN ĐỔI SỐ

● HÀ THỊ VÂN KHANH

Khoa Kiến thức Cơ bản - Trường Đại học Văn hóa TP. Hồ Chí Minh

DOI: <https://doi.org/10.62831/202504015>

TÓM TẮT:

Nghiên cứu được thực hiện nhằm xác định vị trí của con người trong chuyển đổi số. Thông qua phân tích các yếu tố của chuyển đổi số tác động mạnh mẽ đến con người trong lực lượng sản xuất, tác giả đã đưa ra một số giải pháp nhằm phát triển con người mới trong lực lượng sản xuất thời kỳ chuyển đổi số.

Từ khóa: con người, lực lượng sản xuất, chuyển đổi số, tác động.

1. Đặt vấn đề

Việt Nam đang đứng trước yêu cầu phải thực hiện được một cuộc cách mạng chuyển đổi số, ứng dụng khoa học công nghệ hiện đại vào quá trình sản xuất, tạo động lực mới cho sự phát triển của xã hội. Để thực hiện được điều đó, vấn đề quan trọng là cần có sự kết hợp hài hòa giữa con người và trí tuệ nhân tạo để trở thành một tài nguyên, trở thành tư liệu sản xuất chủ yếu trong lực lượng sản xuất khi bước vào kỷ nguyên mới, kỷ nguyên vươn mình của dân tộc. Vị trí của con người trong lực lượng sản xuất dưới tác động của chuyển đổi số là một vấn đề quan trọng trong giai đoạn hiện nay. Vì vậy, nghiên cứu phân tích về vấn đề con người trong lực lượng sản xuất dưới tác động mạnh mẽ của chuyển đổi số nhằm phát triển con người mới trong lực lượng sản xuất thời kỳ chuyển đổi số là một công việc thật sự cần thiết và hữu ích.

2. Vị trí của con người trong lực lượng sản xuất

Theo quan điểm của chủ nghĩa Mác - Lênin: Lực lượng sản xuất là sự kết hợp giữa người lao động với tư liệu sản xuất của một xã hội ở từng thời kỳ nhất định của lịch sử. Biện chứng giữa các yếu tố của lực lượng sản xuất tạo ra sức sản xuất, năng lực và cải biến giới tự nhiên của con người. Từ giữa thế kỷ XIX, C.Mác đã khẳng định: Khoa học có vai trò cực kỳ to lớn đối với sự phát triển của lực lượng sản xuất và sẽ trở thành lực lượng sản xuất trực tiếp khi nó được chuyển hóa, ứng dụng ở một mức độ nhất định trong sản xuất. Ngày nay, cuộc cách mạng khoa học công nghệ 4.0 đã làm cho khoa học và công nghệ thực sự trở thành lực lượng sản xuất trực tiếp khi những phát minh, ứng dụng tri thức khoa học vào sản xuất ngày càng sâu sắc. Khoa học và công nghệ tác động trực tiếp đến các yếu tố của lực

lượng sản xuất, làm cho trình độ của lực lượng sản xuất tăng lên.

Lực lượng sản xuất với tư cách là nội dung của mọi phương thức sản xuất trong lịch sử, nó không phải là sự kết hợp giản đơn, ngẫu nhiên của các yếu tố cấu thành mà là sự kết hợp mang tính biện chứng, mỗi yếu tố giữ một vai trò nhất định đối với lực lượng sản xuất. Trong đó, người lao động giữ vị trí trung tâm - nhân tố quyết định trong lực lượng sản xuất và được biểu hiện ra trong quá trình lao động.

C.Mác cho rằng, bản thân con người bắt đầu được phân biệt với động vật là khi con người sản xuất ra các tư liệu sinh hoạt phục vụ cho những nhu cầu thiết yếu của mình. Đó là việc sản xuất ra chính đời sống vật chất của con người. Đồng thời với quá trình đó, con người cũng sáng tạo ra các mặt của đời sống xã hội. Theo C.Mác, việc sản xuất ra những tư liệu sinh hoạt vật chất trực tiếp và chính mỗi giai đoạn phát triển kinh tế nhất định của một dân tộc hay một thời đại tạo ra một cơ sở, từ đó người ta phát triển các thể chế nhà nước, các quan điểm pháp quyền, nghệ thuật và thậm chí cả những quan niệm tôn giáo của con người. Sản xuất vật chất là hoạt động đặc trưng của con người và xã hội loài người.

Cuộc cách mạng 4.0 đang diễn ra mạnh mẽ, đã hình thành hệ thống khoa học - kỹ thuật - sản xuất. Điều này ngày càng đòi hỏi người lao động phải phát triển toàn diện cả về thể lực và trí lực, là nhân tố quyết định đến trình độ phát triển của lực lượng sản xuất - động lực phát triển kinh tế của xã hội.

Bản chất của cách mạng 4.0 chính là sự ứng dụng công nghệ, khoa học dữ liệu và sử dụng trí tuệ nhân tạo phục vụ sản xuất và cuộc sống con người. Việt Nam thuộc nhóm nước đang ở trong giai đoạn của quá trình chuyển đổi số. Vì vậy, cách mạng 4.0 giúp cho quá trình chuyển đổi số, khoa học công nghệ ở Việt Nam phát triển nhanh hơn. Cách mạng 4.0 đem lại nhiều điều kiện thuận lợi, giúp con người khám phá tri thức mới, nâng cao quy mô và chất lượng nền kinh tế, đặc

biệt trong lĩnh vực sản xuất, nhưng cũng đặt ra nhiều thách thức song hành, buộc người lao động, các nhà hoạch định chiến lược phải thay đổi cho phù hợp.

3. Chuyển đổi số - yếu tố tác động mạnh mẽ đến con người trong lực lượng sản xuất

Theo đồng chí Tổng Bí thư Tô Lâm: Chuyển đổi số không đơn thuần là việc ứng dụng công nghệ số vào các hoạt động kinh tế - xã hội, mà còn là quá trình xác lập phương thức sản xuất mới tiên tiến, hiện đại - “phương thức sản xuất số”, trong đó đặc trưng của lực lượng sản xuất là sự kết hợp hài hòa giữa con người và trí tuệ nhân tạo. Điều này có nghĩa, dù có sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ cũng không hạ thấp giá trị con người, không hạ thấp cũng như quá đề cao công nghệ và trí tuệ nhân tạo. Con người sở hữu và quản lý công nghệ, ở chiều ngược lại, công nghệ phục vụ con người, phục vụ sản xuất. Chuyển đổi số phải trở thành động lực quan trọng phát triển lực lượng sản xuất.

Ở Việt Nam, dưới sự tác động mạnh mẽ của cuộc cách mạng 4.0, đồng thời cũng là sự vận dụng những thành tựu của cuộc cách mạng này vào sản xuất, chúng ta đã tiến hành “chuyển đổi số”, tức là quá trình thay đổi từ mô hình hoạt động truyền thống sang mô hình hoạt động dựa trên quá trình “số hóa” bằng cách áp dụng công nghệ mới như trí tuệ nhân tạo (AI), Internet cho vạn vật (IoT), điện toán đám mây (Cloud)... nhằm thay đổi phương thức quản lý, điều hành, lãnh đạo cũng như làm thay đổi các quá trình sản xuất.

Hiện nay, xu hướng hình thành đội ngũ công nhân trí thức ngày càng diễn ra mạnh mẽ, tức là trong nhân tố người lao động đang diễn ra quá trình “trí thức hóa”. Bởi lẽ, cách mạng công nghệ đã mang đến những thành tựu khoa học và công nghệ mang tính đột phá, tri thức khoa học chiếm tỷ lệ ngày càng cao trong nền sản xuất. Chính vì vậy, người lao động luôn phải làm mới mình để thúc đẩy sự thay đổi và bắt kịp với những sự thay đổi đó.

Những thành tựu của cách mạng công nghệ là

minh chứng sống động cho năng lực vô hạn của trí thức, trí tuệ trong nhân tố người lao động. Cuộc cách mạng này không làm thay đổi vai trò quyết định của nhân tố người lao động trong lực lượng sản xuất, ngược lại khẳng định thêm vai trò quyết định của người lao động trong nền sản xuất hiện đại. Trình độ của người lao động ngày càng được nâng cao, biểu hiện ở chỗ họ sẵn sàng làm chủ việc sản xuất cùng với máy móc ngày càng thông minh, quá trình trí thức hóa vai trò con người ngày càng cao. Hơn nữa, để bắt kịp với nền sản xuất thông minh và đảm bảo hiệu quả trong sản xuất, người lãnh đạo, quản lý phải có những chính sách khuyến khích sự đổi mới, sáng tạo và thường xuyên mở những lớp đào tạo nâng cao trình độ với người lao động. Điều này bắt buộc người lao động luôn phải trau dồi thêm trình độ, kỹ năng của mình để đáp ứng được nhu cầu của thời đại.

Cuộc cách mạng công nghệ đã làm biến đổi chức năng của con người trong sản xuất. Con người dần không còn là yếu tố thao tác trực tiếp trong hệ thống kỹ thuật, mà chuyển sang chủ yếu là sáng tạo và điều chỉnh quá trình đó. Lao động đang chuyển dần từ lao động thủ công, lao động cơ khí sang lao động thông tin, lao động trí tuệ.

Cuộc cách mạng công nghệ tác động đến số lượng việc làm, thông qua sự thay thế sức lao động bằng máy móc, robot, trí tuệ nhân tạo và ứng dụng công nghệ thông tin đối với một số ngành nghề đang diễn ra nhanh chóng. Xu hướng việc làm sẽ là sự dịch chuyển từ sản xuất sử dụng nhiều lao động sang sử dụng nhiều trí thức và công nghệ. Do đó, việc giảm số người lao động cần thiết sẽ dẫn đến nhiều lao động rơi vào tình trạng thất nghiệp, khi máy móc đã và đang thay thế dần con người. Sự chuyển dịch cơ cấu lao động từ ngành nghề này qua ngành nghề khác đang diễn ra và nhiều ngành sản xuất truyền thống sẽ biến mất, khiến người lao động phải liên tục đổi mới, sáng tạo, học hỏi. Sự phân hóa người lao động ngày càng lớn, giữa người lao động kỹ thuật cao với người lao động phổ thông có sự chênh lệch lớn về thu nhập...

4. Một số giải pháp nhằm phát triển con người mới trong lực lượng sản xuất thời kỳ chuyển đổi số

Để thực hiện việc chuyển đổi số mang lại kết quả cao, đáp ứng được yêu cầu phát triển trong kỷ nguyên mới, chúng ta cần thực hiện một số công việc sau:

Xây dựng được tư duy số: Bất cứ một chủ thể hay một hệ thống hoạt động nào đó muốn vận hành theo xu hướng đi lên thì phải đổi mới trong nhận thức. Cụ thể, trong thời đại hiện nay, đó là đổi mới trong tư duy nhằm hướng tới một xã hội mới, ở đó trí tuệ nhân tạo, công nghệ cao, công nghệ số là động lực của xã hội. Đại hội XIII của Đảng đã chỉ ra: Phải đổi mới tư duy và hành động, chủ động nắm bắt kịp thời, tận dụng hiệu quả các cơ hội của cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư gắn với quá trình hội nhập quốc tế để cơ cấu lại nền kinh tế, phát triển kinh tế số, xã hội số, coi đây là nhân tố quyết định để nâng cao năng suất, chất lượng, hiệu quả và sức cạnh tranh.

Xây dựng được môi trường số: Khi chúng ta đã có được những nhận thức mới trong hành động thì một hoạt động không thể thiếu đó là tuyên truyền, nâng cao nhận thức về chuyển đổi số, kỷ nguyên số. Công tác tuyên truyền phải có bước đi, lộ trình cụ thể, đúng lúc, đúng chỗ, hiệu quả đến mọi người dân để dân hiểu, dân tin, dân quyết tâm thực hiện mục tiêu, định hướng, nhiệm vụ về xây dựng và phát triển đất nước. Mỗi người dân hãy phấn đấu trở thành một “Công dân số”, chủ động nâng cao nhận thức, chuyển đổi một cách tổng thể và toàn diện cách sống, cách làm việc và phương thức sản xuất dựa trên công nghệ số.

Xây dựng được thể chế số: Thể chế số là sự chuyển đổi tư duy xây dựng pháp luật theo hướng vừa đảm bảo yêu cầu quản lý nhà nước, vừa khuyến khích sáng tạo, giải phóng toàn bộ sức sản xuất, khơi thông mọi nguồn lực phát triển. Vấn đề quan trọng là chính sách thu hút nhân tài, là sự chấp nhận các công nghệ mới, mô hình kinh doanh mới, các mối quan hệ mới trong thế giới ảo,

đi đôi với việc bảo vệ các giá trị căn bản của nhân loại, của văn hóa Việt Nam, luôn lấy con người làm trung tâm trong quá trình chuyển đổi số; Phải hoàn thiện thể chế pháp luật về thị trường lao động, tạo sự đồng bộ với thị trường thế giới; Xây dựng khung pháp lý một cách hoàn thiện để thu hút nguồn nhân lực không chỉ trong khu vực mà còn thu hút được chuyên gia của những nước phát triển trên thế giới

Xây dựng con người có trình độ chất lượng cao: Để làm được điều này, phải thay đổi mô hình giáo dục, đào tạo, đáp ứng được nhu cầu của thị trường lao động. Trong thời gian qua, vấn đề về giáo dục còn có nhiều bất cập, dẫn đến thiếu hụt nguồn lực lao động có chất lượng, có trình độ chuyên môn cao. Các trung tâm kiểm định chất lượng đào tạo phải đánh giá và kiểm định đúng, chính xác chất lượng đào tạo của các trường đại học và các cơ sở đào tạo nghề, đảm bảo chuẩn đầu ra về chất lượng gắn với nhu cầu của thị trường. Các cơ quan, đơn vị sản xuất phải có những chính sách đãi ngộ những người lao động có trình độ cao. Thực tế cho thấy sự quan tâm, đãi ngộ với người lao động trong thời gian qua còn chưa hợp lý, nên chưa tạo được động lực cho người lao động có tinh thần học tập và cống hiến. Biểu hiện rõ nhất là nhiều người lao động xin nghỉ việc ở các cơ quan nhà nước; những người được cử đi đào tạo học tập ở nước ngoài thì không muốn quay trở lại nơi họ đã từng công tác; hiện tượng chảy máu chất xám, không

thu hút được người giỏi, chuyên gia có trình độ về làm việc ở các lĩnh vực kinh tế. Chế độ đãi ngộ cho nguồn lực lao động có chất lượng cao thông qua việc chi trả lương, thưởng và phúc lợi xã hội hợp lý sẽ là động lực thúc đẩy sự phát triển nguồn lực con người trong lực lượng sản xuất thời kỳ chuyển đổi số.

5. Kết luận

Sự tác động mạnh mẽ của quá trình chuyển đổi số đã và đang ảnh hưởng đến mọi mặt của đời sống xã hội, đặc biệt là đối với con người - một trong những yếu tố cấu thành nên lực lượng sản xuất. Trước những thách thức trong kỷ nguyên mới - kỷ nguyên vươn mình của dân tộc, chúng ta cần nhận thức đúng, luôn sáng tạo và không ngừng đổi mới, nâng cao chất lượng và khả năng ứng dụng khoa học, công nghệ vào quá trình sản xuất. Việc nâng cao chất lượng và những kỹ năng mềm cho người lao động là những yếu tố quan trọng để phát triển đất nước trong thời đại toàn cầu. Đúng như Thủ tướng Chính phủ Phạm Minh Chính đã khẳng định: “Đổi mới để bứt phá, vượt qua chính mình - Sáng tạo để vươn xa, bay cao trong bầu trời kỷ nguyên số và phát triển xanh của nhân loại”. Việt Nam sẽ bứt phá trong kỷ nguyên mới dưới sự lãnh đạo của Đảng, sự đồng lòng và chung sức của toàn dân, Việt Nam sẽ thực hiện thành công cuộc cách mạng chuyển đổi số, tạo ra bước đột phá trong phát triển của lực lượng sản xuất mà con người là nhân tố quan trọng ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2021). Giáo trình Triết học Mác - Lênin. NXB Chính trị Quốc gia Sự thật, Hà Nội.
2. C.Mác và Ph.Ăngghen (1995). Toàn tập, tập 46. NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
3. Đảng Cộng sản Việt Nam (2021). Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII. NXB Chính trị Quốc gia Sự thật, Hà Nội.
4. Tô Lâm (2024). Chuyển đổi số - Động lực quan trọng phát triển lực lượng sản xuất, hoàn thiện quan hệ sản xuất đưa đất nước bước vào kỷ nguyên mới. Báo điện tử Chính phủ. Truy cập tại <https://baochinhphu.vn/chuyen-doi-so-dong-luc-quan-trong-phat-trien-luc-luong-san-xuat-hoan-thien-quan-he-san-xuat-dua-dat-nuoc-buoc-vao-ky-nguyen-moi-102240901141502722.htm>.

5. Hồ Sỹ Quý (2003). Con người và phát triển con người trong quan niệm của C.Mác và Ph. Ăngghen. NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
6. Nguyễn Phú Trọng (2011). Về các mối quan hệ lớn cần được giải quyết tốt trong quá trình đổi mới đi lên chủ nghĩa xã hội ở nước ta. NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
7. Lương Đình Hải, Mai Quỳnh Nam (Đồng chủ biên) (2014). Nghiên cứu Con người: Một số kết quả nghiên cứu chủ yếu. NXB Khoa học xã hội, Hà Nội.

Ngày nhận bài: 25/11/2024

Ngày phản biện đánh giá và sửa chữa: 13/12/2024

Ngày chấp nhận đăng bài: 27/12/2024

HUMAN CHALLENGES AND ADAPTATION IN THE PRODUCTIVE FORCE AMID DIGITAL TRANSFORMATION

● HA THI VAN KHANH

Faculty of Basic Knowledge,
Ho Chi Minh City University of Culture

ABSTRACT:

This study explores the role of humans in the digital transformation process, emphasizing their position within the evolving productive forces. By analyzing key factors of digital transformation that significantly impact human labor and productivity, the research identifies critical challenges and opportunities. Based on these insights, the study proposes strategic solutions to cultivate a new generation of workers equipped to thrive in the digital era.

Keywords: human, productive forces, digital transformation, impact.